

UDK: 005.966.2:796(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 14 (2015)
Год XIII, бр. 51, стр. 308–317
Изворни научни рад

др Далибор КЕКИЋ
др Дане СУБОШИЋ¹

ВОЛОНТИРАЊЕ У ОБЛАСТИ СПОРТА У ЕУ

ABSTRACT

In EU countries, it is possible to distinguish between the two forms of volunteering depending on whether the volunteer is or is not a member of the organization in which volunteers. The first form is called a “mutually beneficial volunteering” as opposed to the other, which is called the “publicly useful volunteering.” Situation in each Member State is different and all forms of volunteering, the term “voluntary activities” refers to all types of voluntary activities, whether formal, non-formal or informal which are undertaken of a person’s own free will, choice and motivation, and is without concern for financial gain. They benefit the individual volunteer, communities and society as a whole. They are also an instrument for individuals and associations to address human, social, intergenerational or environmental needs and concerns, and are often carried out in support of a non-profit organization or community-based initiative. The European Year of Volunteering, 2011, which aimed at promoting the social and economic impact of volunteering by creating a favorable environment and conditions conducive to volunteering in the EU. The European sports model would be unable to exist and could not be justified without the support of millions of volunteers. Difficulties faced by the European Union in trying to harmonize this sector: sporting matters still fall within the competence of Member States and the European volunteer scene remains extremely varied because of the historical, political and cultural attitudes of each European country. EU Sport

¹ Криминалистичко-полицијска академија, Београд. Е-маил: daliborkekic@yahoo.com. Рад је реализован у оквиру пројекта „Ефекти примењене физичке активности на локомоторни, метаболички, психо-социјални и васпитни статус популације Р Србије“ под бројем III47015, а као део подпројекта „Ефекти примењене физичке активности на локомоторни, метаболички, психо-социјални и васпитни статус популације полиције Р Србије“ који се финансира од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије - Циклус научних пројеката 2011-2015.

Directors Meeting in Prague, on April 28-29, 2009 emphasized that the specific characteristics of sport mentioned in the Lisbon Treaty should be defined in more detail and also concentrates on the specificity of the voluntary non-profit sports movement.

Key words: Sport, volunteering, Memorandum on volunteering in sport, EU.

I) СВРХА

Европска комисија је охрабрила волонтирање од 1996. године, када је постављен Европски волонтерски сервис, а следеће године је експлицитно признат „допринос волонтирања у развоју социјалне солидарности”.² Све то није било практиковано до 2001. године и до прве препоруке која је проистекла из Европског парламента и Савета о „мобилности унутар Заједнице за студенте, особе које пролазе кроз обуку, младе волонтере, наставнике и тренере”.³ Значај волонтерства у спорту за политику неке земље знатно се разликује од чланице до чланице. Тамо где се волонтерство налази у склопу политичког програма (десетак земаља-чланица), често се повезује с постојањем стратегије за спорт, односно здравство. Државе-чланице претежно су интегрисале волонтерство у спорту у оквиру стратегије за волонтерство или у оквиру стратегије за спорт. Развијање засебне стратегије о волонтерству у спорту углавном није разматрано. У већини земаља-чланица не постоји одређени законски оквир који би обухватио волонтерство у спорту. Поједина права и погодности која се додељују волонтерима појединцима у неким су случајевима специфична за волонтирање у спорту (пример – услови који подразумевају квалификације, компетенције и проверу образовања). Премда је већина земаља-чланица применила нека изузећа и смањење ПДВ-а за спортске организације и удружења, следом различитих тумачења опсега изузећа постоје големе дискрепанце између држава. Влада забринутост бриселских бирократа да је тумачење неких земаља-чланица превише уопштено, те да се не подудара с правилима Заједнице.⁴ Трагом таквих тумачења, постоје битне разлике и у погледу извора финансирања који су доступни спортским организацијама и удружењима. У целокупном спортском сектору нова надлежност ЕУ у области спорта, потврђена

² “Declaration 38 on voluntary service activities, attached to the Final Act of the Treaty of Amsterdam”.

³ “The role of voluntary activities in social policy: Council Conclusions”, Council of the European Union, Luxembourg, 3 October 2011.

⁴ Studija o volontiranju u Europskoj uniji: Finalno izvješće, <http://www.uzuvrh.hr/stranica.aspx?pageID=181,26/02/15>.

Лисабонским споразумом, помоћи ће администрацији ЕУ да подржавањем платформи за размену знања и искустава и дискусију, израдом јасних и прецизних прописа и суфинансирањем разних иницијатива, узимањем у обзир специфичне природе спорта, његових структура темељених на волонтерској активности и његових друштвених и образовних функција, оствари додану вредност. Наиме, докази упућују на важност, посебно на нивоу спортских организација, клубова и удружења, постојања разноликих извора прихода, што подразумева чланарине, приходе од спортских приредби и других активности, донације и прикупљање средстава, итд. У неколико држава-чланица постоји све већа позорност на проналажење и стварање нових начина финансирања и буџетирања спорта уопште. С тим у вези, примећује се да се све чешће примењују пореске олакшице и изузећа која се односе на волонтере, те спортске организације и клубови имају повољан учинак на удео волонтера.

II) МЕРЕ ЕУ

Заједничка декларација Савета и представника влада држава-чланица у Савету 5. маја 2003. о „социјалној вредности спорта за младе” је први покушај да се уреди питање волонтера у спорту, на нивоу Уније.⁵ Закључци Савета од 18. новембра 2010. године о улози спорта као извора и водича за активно социјално укључивање грађана. Одлука Савета од 27. новембра 2009. године о Европској години волонтерских акција промовисања активног грађанства, који наглашава следеће циљеве: рад на омогућавању и олакшавању повољне климе за волонтирање у ЕУ; оснаживање волонтерских организација и побољшање квалитета волонтирања; награђивање и препознавање квалитетних волонтера; подизање свести о вредности и значају волонтирања.⁶ Саопштење Комисије Европском парламенту, Савету, Европском економском и социјалном комитету и Комитету региона о „Развоју европске димензије у спорту”, и „Студија о волонтирању у Европској унији” из 2010. године, која је указала на веома висок степен различитости волонтирања у спорту широм у ЕУ са фокусом на законским решењима и изворима финансирања у овој области, скреће пажњу на потребу за обуком волонтера.⁷ Поред рекламирања, кампања и разних облика информисања, искуства из Грчке, Француске, Уједињеног Краљевства, Немачке и других земаља показују да велики

⁵ OJ C134/5 of 7.6.2003.

⁶ OJ L 17 of 22.1.2010.

⁷ COM(2011) 12 final version.

спортски догађаји могу бити добра прилика за подизање свести о волонтирању. Популарност Европске волонтерске службе истакнута је у неколико земаља као важан фактор с потенцијалом за унапређења волонтерства међу младим људима. Саопштење Комисије Европском парламенту, Савету, Европском економском и социјалном комитету и Комитета региона у вези с политиком ЕУ о волонтирању: „Препознавање и промовисању прекограничних волонтерских акција у ЕУ”.⁸ Значајна је и Резолуција од 20. маја 2011. године Савета и представника влада државачланица, састанак у оквиру Савета о Плану рада Европске уније у области спорта за период 2011-2014.⁹ На стручној конференцији „Од волонтирању до лидерства у спорту”, одржана 13-14. септембра 2011. године у Варшави, посебна пажња посвећена је следећим питањима: наслеђе и искуство са великих спортских догађаја и како они могу бити накнадно експлоатисана у оквиру волонтерских активности у спорту; могућности коришћења већ постојеће базе волонтера у процесу ангажовања за предстојеће спортске догађаје; потреба да се подрже признање и валидација волонтерске активности у спорту; потреба да се подстакне међусобно учење и размена најбољих пракси. У оквиру „Европске године волонтирања” (2011. година), постављен је циљ да се промовише социјални и економски утицај волонтирања стварањем повољнијег амбијента и услова за волонтирање у ЕУ. Кључно политичко достигнуће Европске године волонтирања била је појава комуникације Европске комисије о политикама и начину волонтирања у ЕУ: препознавање и подстицање прекограничне волонтерске активности унутар ЕУ. Европско цивилно друштво имало је прилику да реагује на ову комуникацију помоћу „Мапе пута за политику волонтирања у Европи” (*Policy agenda for Volunteering in Europe – P.A.V.E.*). У периоду 5-8. марта 2012. године, Норт Ланаркширу (Шкотска) одржан је 4. састанак АЦЕС-а (European Cities for Volunteering in Sport), на којем је подржан пројекат о волонтирању у спорту, под називом „Европски градови за волонтирање у спорту” (*European Cities for Volunteering in Sport*). „Прашки меморандум о волонтирању у спорту” (*Prague Memorandum on Volunteering in Sport*) донет на неформалном састанку министара задужених за спорт у државама ЕУ 28-29. априла у Прагу. У меморандуму се поздравља позивање на волонтирање у складу са Лисабонским уговором у члану 165, и позива се Европска комисија да тумачи правни и политички значај те секције. Изражено је задовољство због финског председавања у области добровољних непрофитних спортских организација

⁸ COM(2011) 568 final.

⁹ OJ C 162 of 1.6.2011.

у 2006. години и са задовољством се примећује да је Декларација министара спорта држава ЕУ током француског председавања у 2008. години узела у обзир специфичност спорта и на тај начин позвала да се ангажују ресурси у циљу постављања јаснијих правних смерница о примени права ЕУ на спортске организације. Такође је у Меморандуму поздрављено стварање и значај Радне групе ЕУ задужене за непрофитне организације и спорт, као и учешће представника непрофитних спортских организација у овој радној групи. На основу анкете о волонтирању у спорту спроведене од стране чешких власти, потврђено је да су волонтери различито организовани у различитим државама-чланицама ЕУ, али да постоје заједнички проблеми, као и примери механизма који су већ примењују у пракси, као што су: посебни закони о волонтерском раду; правни акти којим се на ефективан начин подстичу различите олакшице и погодности за волонтере, укључујући област опорезивања; систематска и активна подршка јавности за образовање спортских волонтера; мере за побољшање признања и награђивања спортских волонтера.¹⁰ Законска ограничења која одређују волонтерски рад (нпр. број сати волонтерског рада које незапослена особа или неко у превременој пензији сме обављати) може представљати ограничење за регрутирање у појединим групама грађана. Захтеви у неколико земаља-чланица, који су резултирали уврштавањем у редовну праксу проверу нивоа обучености и образовања волонтера у спорту, или они морају имати одређене компетенције, квалификације или дозволе за рад с младима, представљају додатна оптерећења за волонтере појединце и спортске организације. Чињеница је да спортске организације, у последње време, постављају високе захтеве у погледу вештина, компетенција и квалификација волонтера у спорту, што се каткад сматра начином одвраћања потенцијалних волонтера. Генерално, мења се спорт, али и начин живота. Док захтеви који се постављају пред волонтере у области спорта постају све специфичнији, што подразумева поседовање сложенијих вештина, боље компетенције и више квалификација, волонтери су све мање вољни да се обавежу на дугорочну верност једној спорској организацији и/или да преузму задужења која укључују доношење одлука. Волонтерске активности треба да се јасно разликују од плаћеног запослења.¹¹ Оне не би требало да подстичу родну

¹⁰ “Prague Memorandum on Volunteering in Sport”: Annex to the Presidency Conclusions. Informal meeting of EU Sport Directors, Prague, 28-29 April 2009.

¹¹ Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 16 May 2007 on implementing the common objectives for voluntary activities of young people, OJ C 241 of 20.9.2008, p. 1.

неједнакост код плаћеног и неплаћеног рада и не може подстицати било какво смањење времена код запослених или повлачење радника са тржишта рада. Волонтерским активностима не може се заменити целокупна одговорност државе у осигуравању и обезбеђењу економских, социјалних и културних права волонтера. Да би се осигурала владавина права и пуно поштовање интегритета човека, волонтерске активности морају бити предмет постојећих закона и у потпуности поштујући универзална и основна права и слободе.¹²

III) САДРЖАЈ

Што се тиче волонтера у спорту, прикупљени подаци указују да волонтери у спорту представљају значајан удео одраслог становништва у Финској (16%), Ирској (15%), Холандији (12-14%), Данској (11%), Немачкој (10,9%) и Малти (9,2%). Насупрот томе, у Естонији (1.1%), Грчкој (0.5%), Литванији (0,1%), Летонији и Румунији (мање од 0,1%) волонтирање у спорту и није толико уобичајено.

Табела 1. Приказ кретања удела волонтера у области спорта у државама ЕУ¹³

Кретање	Период 2000-2010. године
Повећање	Чешка, Данска, Естонија, Финска, Француска, Ирска, Малта, Холандија, Шпанија
Стабилно/промењиво	Кипар, Шведска, Уједињено краљевство
Смањење	Аустрија, Бугарска, Немачка, Луксембург, Летонија, Румунија, Словачка, Словенија
Нејасно/нема прецизних података	Белгија, Грчка, Мађарска, Италија, Литванија, Пољска, Португал

Уопштено узевши, већина држава углавном има већи број мушких волонтера него женских (11 земаља) или је тај број подједнак (9 држава). Већи број мушких волонтера у многим земљама може се објаснити тиме што спортске активности и уопште спорт привлачи највећи број волонтера, а мушкарци су склонији волонтирању у спорту. Волонтери у спорту

¹² Council conclusions on the role of voluntary activities in sport in promoting active citizenship, 3128th Education, Youth, Culture and Sport Council meeting, Brussels, 28 and 29 November 2011, p. 3.

¹³ Studija o volontiranju u Europskoj uniji: Finalno izvješće, оп. цит.

представљају важан удео укупног броја волонтера у Данској (31,5%), Француској (25%) и Малти (84%). Највише волонтерске активности у земљама чланицама сврстава се у фудбал. У погледу финансирања спортских друштава, организација и удружења постоје различити начини и то за државе за које су ти подаци доступни:

- чланарине (Финска, Француска, Немачка, Холандија, Шпанија);
- разна средства и донације (Естонија, Словенија, Шпанија);
- спонзорисање (Словенија);
- јавна средства и буџетирање од стране државе (Кипар, Француска, Португал);
- јавна средства и буџетирање од стране регионалних и локалних власти и управа (Естонија);
- остали приходи (пример продаја улазница за организоване спортске догађаје, приходи од продаје пића и хране, итд.): Румунија, Шпанија.

Поједини индикатори указују на то да просечан допринос од волонтирања у спорту просечно износи 0,82% БДП, и креће се:

- мање од 0.5% БДП-а у Португалу, Чешкој Републици, Кипру и Немачкој;
- између 0,5% и 1% БДП у Аустрији, Ирској, Данској, Француској, Словенији, Финској и Холандији;
- више од 1% БДП-а у Шведској и Уједињеном Краљевству.¹⁴

Истраживања показују да би спорт био много мање доступан без деловања волонтера, јер би земље-чланице морале значајно повећати своје финансијске доприносе или би организације морале повећати чланарине у нивоу који велики део становништва не би могао приуштити. У већини земаља просечно вријеме посвећено волонтирању у спорту седмично износи 4-5 сати. Правни оквир за индивидуалне волонтере прво се односи на постојање правног статуса лица која су волонтери у спорту и друго уз одређена права и бенефиције које су одобрене или посебне обавезе које су наметнуте појединцима када се баве волонтерским активностима. Нико од држава-чланица није усвојио посебан правни статус или шири оквир за волонтере у спорту. У осам држава-чланица (Белгија, Кипар, Чешка Република, Мађарска, Пољска, Португал, Румунија и Шпанија) волонтери имају специфичан правни статус, као део правног оквира који регулише волонтирање уопште. Код осталих 20 чланица, волонтери немају посебан

¹⁴ Ibidem.

правни статус. То значи да њихова права и обавезе проистичу из законодавства у другим области, односно то је питање стања њихог статуса и својства (нпр. ученик, незапослени, запослени) или законима који се примењују на непрофитне организације, итд. Најмање 8 држава-чланица дало је посебан статус спортским организацијама за ангажовање волонтера, да ли директно, нпр. наводећи ово у својим законима, или индиректно, на пример статус постане имплицитно последица закона. Код већине држава-чланица (најмање 15 земаља) законски оквир који окружује спортске организације се односи на много шире групе организација, нпр. цео непрофитни сектор, цео невладин сектор, итд. Најмање две земље (Мађарска и Пољска), намеравају да развију посебно законодавство за спортске организације. Волонтери и волонтерске организације често обављају кључне активности и услуге које користе чланови заједнице. Оне се крећу од локалних спортских клубова до превоза старијих људи или одређених здравствених услуга, а све могу имати значајан утицај на живот и добробит локалног становништва и локалне средине. Спортски клубови пружају један од најбољих примера, јер се спортски покрет углавном ослања на волонтере широм Европе. У већини земаља-чланица спортски клубови и удружења се посебно ослањају на волонтере (нпр. Аустрија има 14% запослених и 86% волонтера; Француска готово 80% волонтера; Холандија 13% запослених и 87% волонтера).¹⁵ Присутност волонтера омогућује спортским клубовима да потражују ниске чланарине, чиме се уклањају неке од препрека за чланство. Посебан циљ међу државама ЕУ је развој синергије између различитих актера (спортски покрет, потенцијални извори волонтера, као што су универзитети и предузећа, удружења волонтера и центара за подршку за волонтерима) треба подстицати кроз европске платформе виртуелних и/или неvirtуелних ресурса. Тиме би се могле развити базе података о компетенцијама и квалификацијама волонтера у циљу развоја добре праксе у њиховој размени, као и стварања мреже актера заинтересованих за волонтирање, уз примере добре праксе и посвећености грађана у промовисању волонтирања. У многим државама ЕУ се предлаже оснивање заједничког оквира и платформе на европском нивоу, у олакшавању и охрабривању људи да „открију” волонтирање: стварањем јединственог европског грађанског сервиса, промовисањем вештина заснованих на волонтирању, подешавањем информативних радионица, поготово за нове пензионере, те подизање свести, посебно међу младима, о предностима волонтирања, итд. Међутим, јасно је да специфична природа спорта компликује евентуалне потребе за директном

¹⁵ Ibidem.

интервенцијом администрације ЕУ. Да би се предупредиле евентуалне компликације и проблеми неопходно је развити блиску сарадњу између ЕУ, земаља-чланица, спортских покрета и различитих актера у области волонтирања у спорту, и тиме се развију ефикасна решења.

IV) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Одлука Савета ЕУ од 27. новембра 2009. године којом се проглашава Европска година волонтирања усмерена на промовисање активирање грађанства ступила је на снагу на дан усвајања у Бриселу 22. јануара 2010. године (*OJL 17 of 22.1.2010*). Закључци са неформалног састанка спортских директора држава-чланица ЕУ, којим се уважава специфичност волонтирања у области спорта ступили су на снагу даном проглашења 29. априла 2009. године.

V) ИЗВОРИ

- “Prague Memorandum on Volunteering in Sport”: Annex to the Presidency Conclusions. Informal meeting of EU Sport Directors, Prague, 28-29 April 2009.
- “Prague Memorandum on Volunteering in Sport”: Annex to the Presidency Conclusions. Informal meeting of EU Sport Directors, Prague, 28-29 April 2009.
- “Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 16 May 2007 on implementing the common objectives for voluntary activities of young people”, Official Journal of the European Union 241 of 20.9.2008.
- “The role of voluntary activities in social policy: Council Conclusions”, Council of the European Union, Luxembourg, 3 October 2011.
- “Council conclusions on the role of voluntary activities in sport in promoting active citizenship“, 3128th Education, Youth, Culture and Sport Council meeting, Brussels, 28 and 29 November 2011.
- “Council conclusions on the role of voluntary activities in sport in promoting active citizenship“, 3128th Education, Youth, Culture and Sport Council meeting, Brussels, 28 and 29 November 2011.
- “Council Decision of 27 November 2009 on the European Year of Voluntary Activities Promoting Active Citizenship (2011) (2010/37/EC)“.

“Declaration 38 on voluntary service activities, attached to the Final Act of the Treaty of Amsterdam“.

European Commission, EU Working Group “Education and Training in Sport” 1st meeting, “Summary Report”, 1 July 2009.

“Recommendation (EC) No 2006/961 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on transnational mobility within the Community for education and training purposes: European Quality Charter for Mobility“, *Official Journal L* 394 of 30.12.2006.

“Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 16 May 2007 on implementing the common objectives for voluntary activities of young people“, *OJ C* 241 of 20.9.2008.

Studija o volontiranju u Europskoj uniji: Finalno izvješće, <http://www.uzuvrh.hr/stranica.aspx?pageID=181>, 26/02/15.

VI) ЗНАЧАЈ ЗА СРБИЈУ

Закон о волонтирању („Сл. гласник РС”, бр. 36/2010) уређује основне појмове у вези са волонтирањем, начела волонтирања, уговор о волонтирању, права и обавезе волонтера и организатора волонтирања и надзор над применом закона. У Републици Србији где више од пола милиона људи тражи посао, послодавци користе услуге волонтера, како не би морали да плаћају раднике. Међутим, последњих година тако нешто се мења. Стратегија развоја спорта у Републици Србији 2014-2018. године („Сл. гласник РС”, бр. 1/2015) препознаје специфичност волонтирања у области спорта. Посебно је значајна студија (истраживање) о волонтерству у спорту, коју је спровео Спортски савез Србије из 2009. године. Оно што је неопходно је да Србија, која је увелико кренула у регулисање волонтерства у спорту, само у појединим сегментима прилагоди своје прописе са прописима ЕУ, уз изузеће да прописи у оквиру ЕУ нису у потпуности усаглашени, како између чланица, тако и змеђу чланица и бриселске администрације. Један од закључака који су унети у студији Спортског савеза Србије је да волонтерство у спорту је у уској вези са интересовањем за спорт и бављењем њиме, па даљи развој волонтерства треба да иде упоредо са развојем и промоцијом спорта. И оно што представља проблем код већине грађана Србије је да углавном тврде да немају времена да се баве волонтирањем. Међутим, оно што је охрабрујуће је да су мајске поплаве 2014. године указале на спремност, пре свих младих, да се баве волонтерским радом, али за тај вид активности мора се нађе начин да буде награђен.